

فرزاد محمدزاده ابراهیمی*

جنبش مقاومت اسلامی (حماس)

بناشد کمتر سرزمنی در چند دهه اخیر باشد که به اندازه خاور میانه، سرشار از حادثه بوده است. گویی جنگ انقلاب کوئیت، حضور عربی در لبنان، انتحاری و... سرزمنیت ناگزیر این منطقه است، از این رو شناخت جنبش‌های اجتماعی و سیاسی منطقه، اهمیت ویژه‌ای دارد. تلاش می‌شود در این مقاله سعی می‌شود تا میزان این مطالب می‌تواند مفید و راهبردی باشد.

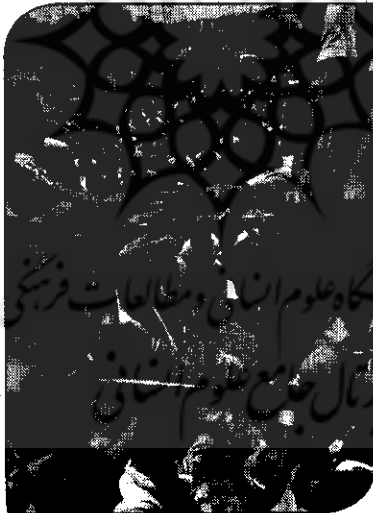
اسماعیل هنیه هستند. خالد مشعل در سوریه به سر می‌برد و اسماعیل هنیه نخست‌وزیر حماس در باریکه غزه از برجسته‌ترین اعضای حماس است.

از لحاظ تاریخی حماس به‌عنوان گروهی مخالف در غزه، کرانه باختری و دیگر مناطق اشغالی فلسطین عمل می‌کند. اکثریت ساکنان غزه و کرانه باختری به‌طور رسمی تحت حکومت تشکیلات خودگردان هستند، بنابراین نقش جدید حماس به‌عنوان جناح مسلط بر پارلمان، موجب شده تا این گروه وظایف و حوزه فعالیت خود را مورد تجدید نظر قرار دهد، برای نمونه از وقتی این گروه قدرت را در سال ۲۰۰۶ در دست گرفت، مقامات آن مبادرت به چندین ملاقات دیپلماتیک در منطقه کردند. بیشتر تعدادی از کارشناسان مسائل سیاسی ابراز امیدواری کرده بودند که مشروعیت سیاسی و مسئولیتی که در پی دارد موجب خواهد شد تا حماس روش‌های خود را تغییر دهد، با این حال حماس هنوز موجودیت اسرائیل را به رسمیت نشناخته است. در تابستان ۲۰۰۷، تنش‌ها بین حماس و محمود عباس رئیس تشکیلات خودگردان به اوج رسید و نبردهای شدیدی بین حماس و فتح به وقوع پیوست و حماس توانست با غلبه بر هواداران فتح کنترل کامل غزه را در اختیار بگیرد. در اواخر ۲۰۰۸، شاهد تهاجم گسترده هوایی و زمینی نیروهای اسرائیلی به باریکه غزه بودیم که هزاران کشته و زخمی بر جای گذاشت. این بحران را واسطه‌زانی به ۲۰۰۹ فروکش کرد.

باورهای این گروه ترکیبی از ناسیونالیسم فلسطینی و بنیادگرایی اسلامی است. منشور تأسیس آن، این گروه را به نابودی اسرائیل، جایگزینی تشکیلات خودگردان با دولت اسلامی در کرانه باختری و غزه و اهتزاز پرچم الله در جای جای فلسطین متعهد می‌کند. رهبران حماس عملیات شهادت طلبانه را اف ۱۶‌های مردم فلسطین می‌نامند. رتیسی در آوریل ۲۰۰۴ اشاره کرده بود مقامات حماس بر این باورند که «مذاکرات صلح مفید

افراطی اسرائیلی ترور شد و یاسر عرفات هم در نوامبر ۲۰۰۴ در گذشت.

پس از پیروزی حماس در انتخابات پارلمان فلسطین، این گروه هنوز موفق به اتحاد حول محور برنامه‌ای منسجم نشده و این موضوع تشدید تنش‌ها را با تشکیلات خودگردان در پی داشته است. خالد مشعل و

حماس پس از پیروزی در انتخابات نیز همچنان از بهر سمیت شناختن دولت اسرائیل خودداری کرد و همین امر تحریم‌های شدید اقتصادی تشکیلات خودگردان را در پی داشت. این گروه از یک شبکه وسیع خدمات اجتماعی حمایت می‌کند

حماس، سازمان سیاسی و اجتماعی - اسلامی در فلسطین است که فعالیت‌های نظامی نیز دارد. در ژانویه ۲۰۰۶ این گروه، انتخابات پارلمانی تشکیلات خودگردان فلسطین را با شکست فتح (رئیس تشکیلات خودگردان، محمود عباس از این گروه است) به سود خود خاتمه داد و عرصه را برای کسب قدرت بیشتر مهیا دید. حماس پس از پیروزی در انتخابات نیز همچنان از بهر سمیت شناختن دولت اسرائیل خودداری کرد و همین امر تحریم‌های شدید اقتصادی تشکیلات خودگردان را در پی داشت. این گروه از یک شبکه وسیع خدمات اجتماعی حمایت می‌کند. در زبان عربی واژه حماس به معنی غیرت و تعصب و همچنین مخفف عبارت عربی «حر که المقاومة الاسلامیه» به معنای جنبش مقاومت اسلامی است.

حماس از سازمان اخوان المسلمین (سازمان سیاسی مذهبی که در مصر پایه گذاری شد و در سراسر جهان عرب ریشه دواند) منشعب شده است. در اواخر دهه ۱۹۶۰ رهبر معنوی و بنیانگذار حماس - شیخ احمد یاسین سخنرانی‌ها و فعالیت‌های خیرخواهانه زیادی را در کرانه باختری و باریکه غزه انجام داد که هر دو منطقه در جنگ شش روزه ۱۹۶۷ به اشغال اسرائیل در آمده بود. در ۱۹۷۳ یاسین، مرکز اسلامی را جهت هماهنگی فعالیت‌های سیاسی اخوان المسلمین در غزه تأسیس کرد. به دنبال فوران انتفاضه اول (قیام فلسطینی) ها علیه کنترل اسرائیل در کرانه باختری و غزه) شیخ یاسین در دسامبر ۱۹۸۷، حماس را به‌عنوان شاخه سیاسی محلی اخوان المسلمین بنیان نهاد. منشور رسمی حماس نیز در ۱۹۸۸ منتشر شد. نخستین عملیات شهادت طلبانه حماس در آوریل ۱۹۹۳ انجام گرفت، ۵ ماه بعد یاسر عرفات رهبر وقت سازمان آزادبخش فلسطین و اسحاق رابین نخست‌وزیر وقت اسرائیل پیمان اسلو را امضا کردند؛ پیمان صلح اسرائیلی - فلسطینی که به سرانجام نرسید. اسحاق رابین در نوامبر ۱۹۹۵، توسط یک راستگرای

نخواهد بود و سایر این باوریم که نمی توانیم با دشمن خود زندگی کنیم. با این حال در جولای ۲۰۰۹، خالد مشعل عنوان کرد حماس مایل است با ایالات متحده برای حل و فصل مناقشه اعراب اسرائیل همکاری کند. او افزود در صورتی حماس دولت فلسطینی را بر اساس مرزهای ۱۹۶۷ خواهد پذیرفت که به آوارگان فلسطینی اجازه بازگشت داده شود و بیت المقدس شرقی به عنوان پایتخت فلسطین به رسمیت شناخته شود؛ او از شناسایی دولت اسرائیل سخنی به میان نیاورد. افزون بر شاخه نظامی حماس که شهدای عزالدین قسام نامیده می شود، این گروه بیش از ۷۰ میلیون دلار از درآمد مالیات خود را برای توسعه شبکه خدمات اجتماعی اختصاص می دهد. حماس در کرانه باختری و باریکه غزه، مدرسه، یتیم خانه، مسجد، درمانگاه پزشکی، کتابخانه و آفیس خانه عمومی احداث کرده و حتی در مسابقات ورزشی نیز حضور دارد. یک محقق اسرائیلی با نام رون پاز (Reuven Paz) می نویسد: "تقریباً ۹۰ درصد از فعالیت های حماس در زمینه های اجتماعی، رفاهی، فرهنگی و آموزشی است." تشکیلات خودگردان اغلب در ارائه چنین خدماتی با ناکامی روبه روست. تلاش های حماس در این منطقه افزون بر خوشنامی این گروه به علت دستکاری، برخلاف بیشتر مقامات گروه فتح که به فساد متهمند، محبوبیت عمومی حماس را افزایش داده و موجبات شکست فتح را در انتخابات تشکیلات خودگردان (۲۰۰۶) فراهم آورد.

کارشناسان بر این باورند شاخه نظامی حماس بیش از یک هزار نیروی جان بر کف و بیش از هزاران حامی و دلسوز دارد. تخمین زده می شود بیش از دویست هزار فلسطینی در مراسم تدفین شیخ احمد یاسین در ۲۲ مارس ۲۰۰۴ حضور داشتند. در ۱۸ آوریل ۲۰۰۴ نیز تعداد مشابهی در مراسم تشییع رنتیسی به سوگواری پرداختند. از زمان پیروزی در انتخابات این گروه یک صندوق عمومی در اختیار دارد، هرچند به کمک های خارجی که به طور مستقیم به تشکیلات خودگردان توسط ایالات متحده و اتحادیه اروپا ارائه می شود دسترسی ندارد. از نظر تاریخی این گروه درآمد خود را از فلسطینی های در تبعید، اهدا کنندگان خصوصی در

عربستان سعودی و دولت های ثروتمند حوزه خلیج فارس به دست می آورد. افزون بر این برخی مؤسسه های خیریه اسلامی در اروپای غربی، ایالات متحده و کانادا کمک های مالی به گروه های ارائه دهنده خدمات اجتماعی مورد حمایت حماس ارسال می کنند. در دسامبر ۲۰۰۱، دولت بوش پسر دارایی های بنیاد ارض مقدس را به اتهام کمک مالی به حماس توقیف کرد، این بنیاد بزرگترین مؤسسه خیریه اسلامی در ایالات متحده بود.

برخی کارشناسان از جمله خلیل شیککی معتقدند حماس در اواخر سال ۲۰۰۶ هنوز از حمایت عمومی فلسطینی ها برخوردار بود. با این حال کیث دیتون (Keith Dayton) هماهنگ کننده امنیتی ایالات متحده در امور اسرائیل و فلسطین - معتقد است که بر خورد های خونین داخلی در غزه موجب کاهش محبوبیت حماس نزد فلسطینی ها شده است. در حقیقت از نظر تاریخی محبوبیت این گروه دائماً در حال نوسان بوده است. به دنبال شکست فرایند صلح در اواخر دهه ۱۹۹۰، محبوبیت حماس در مقایسه با عرفات روند صعودی داشت، هرچند رسانه های اسرائیلی عنوان می کنند محبوبیت این گروه در پی مرگ عرفات در سال

کارشناسان بر این باورند شاخه نظامی حماس بیش از یک هزار نیروی جان بر کف و بیش از هزاران حامی و دلسوز دارد. تخمین زده می شود بیش از دویست هزار مراسم تدفین شیخ احمد یاسین در ۲۲ مارس ۲۰۰۴ حضور داشتند. در ۱۸ آوریل ۲۰۰۴ نیز تعداد مشابهی در مراسم تشییع رنتیسی به سوگواری پرداختند

۲۰۰۴ کاهش یافته است، با این حال پس از عقب نشینی نیروهای اسرائیلی از باریکه غزه در آگوست ۲۰۰۵، محبوبیت حماس افزایش یافته و در سال ۲۰۰۶ محبوبیت حماس افزایش چشمگیری را نشان می دهد، به طوری که موجبات پیروزی این گروه در انتخابات پارلمانی تشکیلات خودگردان را فراهم آورد. اواخر ۲۰۰۸ و اوایل ۲۰۰۹ در پی تهاجم هوایی وزمینی نیروهای اسرائیلی به باریکه غزه، چندین خبرگزاری از افزایش محبوبیت حماس خبر دادند.

حماس، انتخابات ریاست تشکیلات خودگردان فلسطین را در ژانویه ۲۰۰۵ تحریم کرد، با این حال حتی پیش از پیروزی در انتخابات پارلمانی تشکیلات خودگردان در سال ۲۰۰۶، این گروه نمایش قدرتمندی را از خود در انتخابات محلی بویژه در غزه نشان داد. در انتخابات محلی کرانه باختری در دسامبر ۲۰۰۴، فتح ۱۳۵ کرسی و حماس ۷۵ کرسی را به خود اختصاص دادند. در غزه، جایی که مقر حماس در آنجا قرار دارد این گروه در انتخابات محلی که در ژانویه سال ۲۰۰۵ برگزار شد ۷۷ کرسی را از میان ۱۱۸ کرسی به دست آورد. ناگفته نماند که حماس در انتخابات پارلمانی فلسطین (۲۰۰۶) با کسب ۴۴/۴۵ درصد آراء، ۷۴ کرسی از ۱۳۲ کرسی پارلمان را به خود اختصاص داد. این در حالی بود که فتح (گروه اکثریت پیشین) با کسب ۴۱/۴۳ درصد آراء، ۴۵ کرسی را از آن خود کرد.

• کارشناس ارشد روابط بین الملل و عضو شبکه پژوهشگران جوان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

منابع:

- ۱- فرزاد محمدزاده ابراهیمی، اسرائیل سلاح های هسته ای و سیاست ابراهیم، پایانه کارشناسی ارشد روابط بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، ۱۳۸۸، صص ۷۹-۷۷.
- 2-Freencyclopedia, "Hamas", Retrieved from <http://en.wikipedia.org/wiki/Hamas>, 2010/02/13.
- 3-"Harakatal-Muqawamaal-Islamiyya (HAMAS)". Transnational and non state armed groups. Humanitarian Policy and Conflict Research Harvard University. 2008, <http://www.armed-groups.org/>, Retrieved 2009-01-02.
- 4-"Hamas" Council on Foreign Relations. Updated January 7, 2009. Retrieved from, <http://www.cfr.org/publication/8968>, 2010/02/10.
- 5-HAMAS (Islamic Resistance Movement), <http://www.globalsecurity.org/>
- 6-"Who are Hamas?", BBC News. Last updated, Sunday, 4 January, 2009, <http://news.bbc.co.uk/>
- 7-"The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas)". MidEast Web. 18 August 1988, <http://www.midcastweb.org/hama.htm>.
- 8-"al-Qassam Brigades: Details of the organisation" Australian Government National Security. September 15, 2009. Retrieved from, <http://www.nationalsecurity.gov.au/>
- 9-Sela, Avraham. "Hamas." The Continuum Political Encyclopedia of the Middle East. Ed. Sela. New York: Continuum, 2002.